

TÜRK
TARIH ENCÜMENİ
MECMUASI

Türk Tarih Encümeni tarafından negredilir

YENİ SERİ — CİLT 1

SAYI 3 — Kânunevvel - Şubat 1930

B U S A Y I D A

Ahmet Refik	Fransa dö Noay'in Türkiyede tehlikeli bir sefareti
Mahmut Kemal	Mehmet Emin bey
Ali Fuat	Şekip Paşa
Nahit Sürrî	Sicilyeteyn elçileri

İSTANBUL

LETAFET MATBAASI

1930

(99 - 22) - 3

50 kurus

Mehmet Emin Bey

Mehmet Emin bey, esbak posta ve telgraf naziri Ahmet Şükrü beyn^[1] küçük oğludur. 1259da^[2] İstanbulda doğdu. "Mehmet bey," namiyle maruftur. Hanelerde sureti hususiyede tâhsili ilim ederek Kâmil efendiden de^[3] büyük biraderi Ali Haydar beyle^[4] beraber fârisi okudu.

Muahhareen üçü birlikte Parise gönderildi. Orada ikmali tâhsil ettiler. İstanbul'a avdetlerinde Mehmet bey, Fatih medreselerinden birine devam eyledi. Hariciye nezaretinde terceme odasına dahil oldu.

Büyük kerimesi Şefika hanîmefendinin ifadesine göre: Mısır Valisi İbrahim paşa zade Prens Mustafa Fazıl paşa, Yakacıkta halası Zeynep hanîmefendinin^[5] ve Mehmet bey de pederinin köşkünde ikamet ettikleri sırada Namık Kemal bey, Nuri bey^[6], Ayetullah bey^[7] İskender bey zade Reşat paşa^[8], Ağâh efendi^[9] Pazarköylü Ahmet ağa ve diğer zevat bîrleserek Yeni Osmanlılar cemiyetini teşkil ettiler.

[1] Esbak Bağdat valisi gürçü Necip paşanın oğludur. Sadri esbak Mahmut Nedim paşanın büyük biraderidir. "Sağır Ahmet bey," namiyle maruftur. 1294'te vefat etti.

[2] Büyük kerimesi, Mehmet beyn, Ali Haydar beyden yedi yaş küçük olduğunu söylemesine nazaran 1259da ve 29 yaşında vefat eylediğini beyan etmesine göre 1262de doğmuş olması icap eder.

[3] Ahmet Kâmil efendi, Süleymaniyelidir. Pariste hukuk tâhsif etti. Adliye ve rûsumat memuriyetlerinde bulundu. Berut rûsumat naziri iken 1323de vefat etti. Sultan Abdülhamid'in son zamanlarında Mirî'l'ümara ve izzetîlî paşa olan meşhur arap Abdullah, bu zatın biraderidir.

[4] Dahillye nezareti evrak müdürlüğünden mütekâiden 1332de vefat etti. Erbabı danışten ve guardaandır.

[5] Mısır valisi Mehmet Ali paşanın kerimesi ve sadri esbak Yusuf Kâmil paşanın zevesidir. Eshabi hayrat ve hasenattan ve emsali nadir nisvanı muhteremedendir. 1301de vefat etti. Zevci fazılı ile müşterekem mutasarrıf oldukları Veznecilerdeki konak, bir zaman darül'hayr idi. Şimdi de Darülfünun Fen fakültesidir. İçinde oturan muallimîn ve müteallimîni kiram, belki namlarını hayr ile yadederler.

[6] Vüzeradan gürçü Yusuf paşanın oğludur. Mabeyn kâtıplerinden ve Reji kumseri iken 24 cumadel'ula 1324de vefat etti. Erbabı edep ve namustanadı. Terceme halini ve menakibini havi olarak "Nurükemal,, isimli bir eser yazmıştır.

[7] Terceme halı geçenki nûshada münderîctir. Cemiyete dair orada malûmatı müffasa vardır.

[8] Son memuriyeti Kudüs mütasarrıflığıdır. 1321de vefat etti. Üdebadan Ali Ferruh beyin pederidir.

[9] Çapan zadeleldendir. (Tercemanı ahval) gazetesini neşretmiştir. Atına sefiri iken 1303de vefat etti.

Mehmet bey, kolalı gömlek yerine mintan giyerek Fatih medresekelerini dolaşır ve hocaları cemiyete ithal için çalışırdı. [1] Ahmet ağa da köyleri gezerek idare-i meşrutatanın fevaidini halka —dili döndüğü kadar— tarif ederdi.

Ebüuzziya Tevfik hey “Yeni Osmanlılar,, namıyla ve tefrika suretile “Tasviri Efkâr,,a dercettiği eserde Kemal, Ayetullah, Mehmet, Nuri, Reşat, Mir’at sahibi Mustafa Refik[2] beylerin Belgrad ormanında ictimalarından bahsederken der ki:

“...İşte muahharen “Yeni Osmanlılar,, namıyla meydana çıkan cemiyeti inkılâbiyenin esası o gün mevzuu bahs ve müzakere olur ki 1865 senei efrenciyesi hazırlanında bir pazar günüdür. O günkü müzakere, idare-i mutlakanın idare-i meşrutata tahvili için ittihaz olunacak tedabiri evveliye, yani bir cemiyeti inkılâbiye teşkiline teşebbüs hakkında cereyan eder.,,

Cırçıçı çayırndı aktedilen ictimada Mehmet bey bir nutuk irat eyledi. O gün Ayetullah bey, cemiyeti pederi Suphi beye (paşa), o da —sadrazam Âli paşa münfail olduğu için— mütercim Rüştü paşa haber verdiğinde hukûmetce tedabiri tahaffuziyye ittihaz edilmesi üzerine Mehmet bey, Parise savuştu. Hini firarda pedérinin Yeniköydeki yalısını memurunu zabite basarak Mehmet beyi bulmak için yataklara şışler şöktular.

Yalının etrafı günlerce muhasara ve tarassut edildiğinden Mehmet beyin pederi, sadrazam Âli paşa şikâyetname yazdı. Müşarünileyh, kimden sorulsa cemiyetin reisi, Mehmet bey olduğu müttefikan söylendiğinden ve zabitenin tahkikatı da tamamile bunu müeyyit olduğundan tedabiri müttehazenin zarurî olduğunu ve kendinin mazur görülmesini kemaîi ihtiramla zeylen ve cevaben iş'ar eyledi[3].

Abdürrahman Şeref efendi “Yeni Osmanlılar ve huriyet,, ünvanlı makalede[4] der ki:

“Yeni Osmanlıların maksadı, Âli paşanın ağır ve ezici politikasına nihayet vernmek ve devlette bir idare-i ahrarane vaz eylemekti. Bunun için evvelâ Âli paşayı iskat ve saniyen onun yerine usulü cedideyi terviç ve huriyetkâr idareyi temin edici bir hey'et tedarik ve ikame eylemek lâzımgeliyordu. Programlarında icap ederse Âli paşayı izale etmek dahi varmış. Cemiyet halini alan bu gençler arasına ictima ile taati ef-

[1] Pederim Mehmet Emin paşa merhum derdi ki: “Mehmet bey “Devlet ve millet batıyor. Sizin gibi erbabı haysiyet ve namusun gayret etmesi icap eder. Birlikte çalışalım, devleti kurtaralım,, diyerek beni cemiyetlerine ithal etmeye çalışırdı.

[2] 1282de kulerdan müteessiren vefat etti.

[3] Bu tezkire, Ahmet Şükru beyin hafızı Necip beyin nezdinde bulunduğu halde vefatından sonra nerede kaldığını bilemediğini Şefika hanım söyledi.

[4] Sabah: 12 nisan 1334.

kâr eyledikleri gibi vesaiti icraiyelerini kararlaştırmak ve yeni kabineyi terkip edecek zevatı tayin eylemek üzere birgün de Ayasofya camiinde toplamp cereyan eden müzakerede ittihadi âra ile bir karar verememişlerdi [1]. Mehmet bey sedarete amcesi Mahmut Nedim paşayı ve diğerleri Ahmet Vefik esfendiyi tavsiye eyleyorlardı.

Cemiyetin ruhu ve reisi Mehmet beydi. Ziya bey [paşa] zümrei ahrardan olmak hâsebile bilâhara Pariste genç Türklerin fikren ve mevkien en büyükleri olmuştu. Ayasofya ictimâî müteakip keyfiyeti zabita haber alıp tahriyat ve takibati şedideye başladi. Bir gece sağır Ahmet beyin yalısını elek elek aradılar. Miri müşarünileyhin büyük oğlu Ali Haydar bey merhum nakledeerde ki:

Taharriden bir gece evvel geç vakıt Mehmet bey, yalıya gelip yanına bir miktar eşya aldıktan ve valdesi şefkatî maderane ile nükudi mevcudesini ve iki dal elmas iğne kendine verdikten sonra yalıdan savuşup Avrupaya firar muvaffîk olmuş. Mahdumunun teşebbûsatına kâfi derecede muttalî' olamayan Ahmet bey, hanesinde icra edilen tahriyati narevâdan müteessif olarak ertesi günü Ali Haydar beyi Fuat ve Âli paşalara arzı şıkâyat için göndermiş. Ali Haydar bey, iptidâ kanlıcaya Fuat paşa yalısına geçerek ayak üzerinde paşaya hikâye hal edebilmiş. Ve onun tavsiyesi üzerine doğru Bebeğe Âli paşa yalısına inmiş, ve Âli paşaya pederinin maruzatını iblâg etmiş. Ahmed bey, kıdem ve marufiyetinden ve hanesine yapılan muamelei haysiyetsikenaneden habs ile ne cürüm ve kabahat işlediğini bilmemişti ve hukûmeti seniyyece kendisinden emniyet münselip olmuş ise taşrada tensip ve irâe olunacak bir mahalde ikamete müheyya bulunduğu söylemiş imiş. Âli paşa "peder beyefendiye mahsus selâm ederim. Kendisine yerden göke kadar emniyetimiz vardır. Lakin zabite istihbaratında Mehmet beyefendinin ismi deveren edip duruyor. Kendisinden bazı şeylerin takhiki lâzımeliyor. Aramıyor, fakat bulunamıyor. Müsterih olsunlar, ve Mehmet bey nerede ise bulup hukûmete göndersinler, hukûmetin başka makşadı yoktur.., gibi sözlerle Ali Haydar beyi nazikâne savmış. Mehmet bey ile firara muvafak olanlar Nuri ve Reşat beylerdi. Doğru Parise gittiler. Arkalarından Ziya bey ve Agâh efendi ve Namik Kemal dahi gelip Pariste toplandılar. Talebei ulûmdan Ali Suavi efendi dahi İstanbuldan kaçmıştı. Pariste bulundukları müddetce Mîsrî Mustafa Fazıl paşa her birine alâmeratibîhim aylık bağlayarak maaşetlerini temin etmiştir..,

Sultan Abdülhâmid'in halinden sonra Yıldız sarayından harbiye

[1] "Yeni Osmanlılar,, da cemiyete ve ictimalara dair tafsîlât vardır..

dairesine ve oradan kısmen Babıâliye naklolunan evrakin tatkikine tarafı hukümetten memur edilerek tatkikatta bulunduğum esnada müşarünileyhin dikté edip kurenasından Besim beye yazdırıldığı mühim bir muhtiraya tesadüf eylemiş ve bilâhara Encümen mecmuasına dercettirmiştim. Sultan Abdülhamit o muhtirada der ki:

“... Hattâ birkaç defa sağır Ahmet beyin oğlu müteveffa Mehmet bey cemiyeti mezkûre âzayı müfsidesindendi. Murat efendi tarafından efendimize gelerek sultan Aziz merhumun aleyhinde çalışmak üzere kendilerile birleşmelerini teklif etmiş ve prensin sefahetinden bahs ile anın dahi tahtı saltanatta duramayacağını bilbeyan hertürlü eltaf ve inayati ve devletin ihyasını kendilerinden beklediklerini ilâveten ikna’ ve iğfale çalışmıştır. Buna cevaben efendimiz, bendelerinden biri yani İsmet bey vasatisıyla merkum Mehmet beye böyle eskâr ve niyatı fasidden gayet muzir ve vahim olduğu ve kariben böyle birşeyin behemehal duyulacağı ve olvakıt gerek amcelerine ve gerek biraderlerine büyük bir hıyanet etmiş olacaklarından mada esas devlette muzir ve vahim olan bir teşebbüse müşareket etmiş bulunacakları cihetle simabât böyle bir sözü istima’ edemeyeceklerini ve eğer bir daha bu fikirle neztlere gelecek olursa bir müfsit nazarile bakılarak hemen tevkîf ve Sultan Aziz merhumun şerkürenasına teslim olunacağı ifade kılınmış ve bu vecih ile deff edilerek şerrü mefsedetine ihale sem’i itibar buyurulmamıştır. İşte bu misilli fesadattan anlaşıldığına göre prensin tahtı riyasetinde bulunan cemiyeti fesadiyei mezkûrenin ruzu şep mesaisi, merhumun hal’i veya katli hususuna münhasırıldı...

Mehmet beyin, Sultan Abdülhamit’ce nisbeti olup şehzadeliğinde ziyaret eder ve iltifat görürmüştür. Hattâ Mehmet beyin vefatında müşarünileyh, bir zata pek sevgiliğim bir zati, zayı’ ettim,, dedığını o zattan naklen Ali Haydar bey söylemiştir. Halbuki muhtirada Mehmet beyin “birkaç defa.. geldiği ve Sultan Abdülaziz aleyhindeki teklifinden dolayı “deff,, edildiği” beyan olunuyor. Hakikati hal bizez meghuldür.

Mehmet bey ve rüfekasının firarlarından sonra İstanbulda giyaben içra kılınan muhakeme neticesinde — reisi cemiyet olmak itibarile— Mehmet beyin iyadına hükmedildi.

Pederinin o sırada Şiripeneden mütarip olduğunu haber alması üzerine —iydama mahkûmiyetinden haberدار olduğu halde— cizvit papası kıyafetine girerek İstanbul'a geldi. Yâhlarında on beş gün kaldıktan sonra Parise avdet etti.

Rüfekasile beraber Pariste bulunduğu esnada Almanya-Fransa muharebesi zuhur eylediğinden fesli ve şalvarlı asker kıyafetinde fransız

ordusuna dühul ve harbe iştirak etti. Fransızlar bu hale taaccüp ve iştirakın sebebini süal eylediklerinde nice müddet memleketlerinde ikamete taayyuş ettiği halde memleketin muhtac olduğu bir zamanda elden geldiği kadar ibrazı muavenete vicdanen mecbur olduğunu söyledi ve harbe girdi.

Fransız lisansında mahir olduğundan, Pariste bulunduğu müddetce "Liberte," gazetesinin başmuharrirliğini ifa etti.

Fransa imparatoru Napoleon, böyle zeki ve cessur bir cemiyet reisi görmek istedığını kendine tebliğ etti. de mahza hükümdar ve istipdatkâr olduğu için görüşmekten iba ettiği ve Sultan Abdülaziz'in Avrupaya seyahatinde Mustafa Fazıl paşa, ayağını öpüp İstanbul'a avdet ettiği tçin müşarünileyh ile bir daha görüşmediği mervidir.

Fırarından biraz evvel akitleri icra olunan sadı esbak Mustafa Nailî paşanın kerimesi Salike hanımfendi ile yedi sene ayrı yaşadılar. Ali paşa, izdivaçtan sarfı nazar edilmesini tavsiye eylediği halde hanım, red ve zevcine karşı ibrazı vefa etti.

Amcesi Mahmut Nedim paşanın sedaretinde —evvelce sadır olan— iydam hükmü aff olunarak İstanbul'a davet ve memuriyet teklif olunduğu halde kabul etmedi ve maksadı aksası olan idarei meşrutayı tesise muvaffak olmadıkça avdet etmeyeceğini bildirdi ise de sözünde sebat edemedi. Zamanı fırarından itibaren Paris ve Oş'te yedi sene kaldıkta sonra İstanbul'a geldi. Menkûhesile izdivac etti, iki kızı tevellüt eyledi.

Bugazında zuhur eden Kanserden müteessiren 1291 senesi hicriyede yerin köydeki yalıda vefat etti. Rumelihisarı kabristanına defn olundu.

Mezar taşında şu kitabe^[1] menkuştur:

Ey birader kabrini Allah pürnur eylesün Ruhunu Bağış cinanda şadümestrur eylesün
Ağlayup herdem karındaşın Ali Haydar diyor Ey birader kabrini Allah pürnur eylesün..

Esbak Bağdat valisi elhac Mehmet Necip paşazade utufetlû Ahmet Şürkü beyefendi hazretlerinin mahdumu âlikadırleri merlim ve mağfurünleh Mehmet Emin hedefendinin ruhiğün elfatiha 1291,,

* *

"Güldan," namında 15 küçük sahibeden mürekkep mecmuai eş'arı 1288de tab olunmuştur. Nerede, hangi matbaada tab edildiği gösterilmemiş ise de İstanbul'da basıldığı hurufundan anlaşılıyor. Avrupadan avdetinden sonra kendinin bastırılmış olması muhtemildir. Nüshası enderdir, belki hiç kalmamıştır. Mündericatı: "Vahdet, bahariye, ays, sitayış, serzeniş,

[1] Yirmi iki sene evvel merhumun kabrini arayıp bulmuş, bu kitabeyi istinsah etmisti. Mezartaşı halâ yerinde midir, tesviye tarik esnasında binişan mı olmuştur, bilmiyorum.

hayf, firak, latife, sakiname, cihan dide bisyar... „ ünvanlı manzumelerle
beş müfretten, şair Hayali'nin Mehmet beye hitaben ve cevaben söyledişi.
Farisi bir muhammesten ibarettir.

“Bahariye,, „üstadı azizim Hayali'ye,, serlâvhasını havidir. Haya-
li'nin muhammesi, buna cevaptır.

Hayali de Mehmet bey ve rüfekası ile birlikte Parişte bulunmuştu.
Recaizade Ekrem bey merhum Talimi edebiyat'ta “..Miri müşarıń-
ileyh, fevkâlâde hüsni tabiatı şairaneye malik olan ezkiyayı erbâbı şeba-
fan idi. „Güldan,, namında beş on parça manzumeyi havi müntahap ve matbu-
eseri hakikaten şayamı mütaleadır,, diyor. Filhakika “Güldan,,da görülen
şîrleri, tab'ının kuvvet ve letafetini isbat ediyor.

Siyasiyat ile uğraştığı kadar şiir ile de tevaggul etseydi pek güzel
eserler vücude getirebilirdi. Ömrünün azlığı da eserinin azağına icap edebilir.

Fakat — şair olan amcesi Mahmut Nedim paşanın — ve bü-
yük biraderi Ali Haydar beyin isrine ittibaan eyyami sabavetin-
denberi şiir ile iştigal etmiş olması mehûzdur. Bâhusus tab'an
şair olan bir zatın, beş on manzume ile iktifa etmeyeceği tabiidir. Bi-
naenaleyh Mehmet beyin bütün eş'arı “Güldan,, muhtevayatin-
dan ibaret olmamak, daha başka eserleri bulumak lâzîmlidir. Matbu-
nüşhanın üstüne “birinci cüzü,, işaret edilmiş olması da diğer cüzü'lerin
vücduduna delâlet eder. Teessüf olunur ki ortada şîri değil, bir satır
yazısı bile kalmamıştır.

En eski arkadaşlarından ve birinci derecedeki takdirkârlarından
reji kumseri Nûfi bey merhumun evrakı madudesi arasında Mehmet be-
yin bir tezkiresine tesadüf etmiş ve istemiştim. Merhum “bu torhada
nakadar kâğıt varsa hepsini al, fakat Mhemmedin tezkiresini alma, yadigar
olarak saklayacağım,, demişti. Vefatından sonra o kâğıtlar — şerri ceva-
sisten ihtirazen— evlâdi tarafından yakılmıştır.[!]

* * *

Mehmet beyin, zekâyi fevkâlâde erbabından, cesur, cür'etkâr, öünü
ve ardını gözetmez, olduğunu ve olacağımı düşünmez, tabiri maruf ile
kabına sızmaz bir zati nadirül'emsal, yahut —nev'i şâhsîne münbasır—
bir merdi garibullah olduğu herhal ve kalinden tahakkuk ediyor. İyâda-
mina hükmedilen bir memlekete, iyâdamına hükümedenler arasına papas
kıyafetiyle gelmek, girmek ne cür'ettir. İnsan bu türlü hal ve hareketleri
gördükçe, iştikke “fartı zekâ âdemî mecnun eder,, demege mecbur oluyor.
Ah etmek ile ab iştikmele gece ah   Geldim geleli aleme her lahzâ zamanın
Her lahzâda bin türlü belâ hazırlı nazır   Her bir soluçumda geliyor ağızma canım
Sad hayf ki dünyada sefa görmedi gönlüm   Ukbâda dahi böyle olur hali gümanım.

[!] Ekseriyetle Namık Kemal beyin, Sadullah paşanın, Tercemâni vâhal gazetesi
sahibi Agâh efendinin, Yusuf Cemîl efendi zade Âli beyin, Anadolu vilâyeti müfett-
îsi müşir Şakir paşanın ve diğer bazı zevatın mektuplarından ibaret idi. Bunlardan beş
on tanesini almıştım.

Beyitlerinde söylediğī vecihle —zaten pekaz olan müddeti hayatı— uğraşmakla yıpranarak dünyadan kām alamadı. Şedit ve seri' bir fırtına gibi gelip geçti. Yıkmadı, yıkıldı.

Eskār ve ef'ali daha mutedil, ömrü daha mümted, tetebbuat ve tetkikatı daha vasi', tecrübe daha müsait olsaydı kendi, hayattan, memleket te kendinden elbette istifade ederdi.

* *

Reji kumseri Nuri bey, hikâye ederdi:

Pariste bir gece âşinalarından bazı zevat ile madamları hazır olduğu halde milli marşlardan bahs olunarak Fransızlar, Türklerin milli marşları olup olmadığını sormalarıyla Mehmet bey, derhal arkadaşlarına tekbir edilmesini ihtar ettikten sonra "arzu ederseniz milli marşımızı terennüm edelim," demiş. Fransızlar, memnuniyetle dinleyeceklerini söylemişler. Mehmet bey ve rüfekası, bülent âvazla ve kemali mehaletle tekbir etmişler.^[1] Samiîn müteessir olarak takdiratta bulunmuşlar. Yalnız şu vak'a, Mehmet beyin şartı zekâsına hucceti katia add olunmağa layiktir.

* *

Mehmet bey, Pariste bulundukları esnada arkadaşlarına ziyafer çekençegini söyleyip lokantaya gitmişler. Yenip içildikten sonra Mehmet bey "tütün alacağım, şimdi gelirim," diyerek lokanta'dan çıkmış; arkadaşlar, hayli zaman avdetine intizar ettikten sonra lokantada daha fazla kalmaktan ve yanlarında lüzumu kadar para bulunmadığı için hesaplarını görememekten fena halde sıkılarak badelmüzikere lokantacıya itizar ederek borçlarını biraz sonra getirip vereceklerini söylemişler. Lokantacı, giden resikleri tarafından hesaplarının iki saat evvel tesviye edildiğini anlatmış.

* *

Mərhumun büyük biraderi Ali Haydar, biraderzadesi Necip, en yakın ve mahremi dostlarından Nuri beyler, eviddayı kadimemizden oldukları halde onlardan daha fazla, hattâ lüzumundan ziyade malumat istihsal etmediğime, bahusus Nuri beyin mükerrenen nakleylediği hadisati muhimme ve fikarati lâtifeyi —kuvveti hafizaya itimat— ederek kaydetmediğime müteessifim. Fursat elde iken ziyade malumat alsaydım, hiç olmazsa kayd ettiğim mesmuati havi evraklı —hini mütarekede hanemin ingiliz ve fransız kuvayı askeriyesi tarafından cebren ısgali hengâmində— zayıf etmemiş olsaydım' şimdi bu sahîfalarda Mehmet bey hakkında malumatı muhimme vermeğe muktedir olurdum.

Nuri bey merhum, ihtarati mükerrem üzerine — Avrupaya

^[1] Müsiki ustalarının ekâbirinden 1123de vefat eden İstanbullu Buhurî zade İtri Müstafa çelebi tarafından "Segâh," makamından bestelendiği mervidir.

azimetlerine müteallik hatıratının bir kısmını yazmıştı. Bunda Mehmet beye ve rütekasına dair malûmatı müfide vardi. Müşarünileyin vefatından sonra oğlu Yusuf bey, hatırat defterini bana tevdî etti. Müteakiben haneleri hafiyeler tarafından taharrî edildi. Hatırat, nezdimde bulunduğu için ziya'dan kurtuldu. Muahhareni hatıratı Yusuf beye iade ettim. Galiba bir zata verdi, ne olduysa oldu, hatırat yok oldu. Mamâfi bugün Mehmedi de, Güldan'ı da bilen kalmadığından şu sahifalardaki malûmat —az çok— mucibi istifadeler.

**

Mehmet beyin Talimi edebiyat'a dercedilmiş olan birkaç misrainden başka ortada eseri yoktur. Güldan'ı ise —yukarda söylediğim gibi— bulmak kabil olmadığından —pederim Mehmet Emin paşa merhumun kütüphanesinde mevcut nûşadan— birkaç manzume nakl etmeği muvafık gördüm:

V A H D E T

Aşkı cîlve eger bulmasa zillette hayat
Gulguli sageri bezmî ezelin aksıdır
Her sıfat mazhari ism oldu zuhur etti cemal
Bu tecelli bu şunut, bu esma, bu sıfat
Zırâ balâmî görür halka hakikatle bakan

Cilveli olmaz idî ana tecellâyî memâat
Eyleyen sur ile her mürdeye tebriki haya
Cümle ism olsa gerek mazhartı esmai sıfattı
Zatta zahir olur hem, hem olur zatta zat
Yok hakikatta ne pesti, ne bülendi, ne cihat.

SERZENİS

Ey yâdî bana enisü gamhar
Yâdim gibi dîl bulur mu dîldar
Yâdimla bulur gönüllî teselli
Buldum hele ben vefâlı bir yar
Kârt dili zara yarlıktır
Yâdin gönü'l almağa talepkâr
Yâdin gibi yare oldu nail
Hâkstîz mi olur firâkî inkâr

Ey yâdî bana rakîpsiz yar
Yâdında vefâsizim vefavar
Meçnununa yardım o leyli
Yâdında vefâsizim vefavar.
Her gamliye gamküsarlıktır
Yâdında vefâsizim vefavar
Minbât eger eder ise dil
Yâdında vefâsizim vefavar

FÎRAK

Ümmidi vaslı beni etti müptelayî firak
Visalî istemeseydim firakı çekmezdim
Harap bahçesiym ben hazanız hicranım
Firaka çare bulunmaz güzelbulundukca

Cihanda hoş yaşamak rahat etmek
istersem

Meğer visali misîş bâsi belâyi firak
Beni cezayı amedir kılan sezayı firak
Gurabı talîmin nevhâsi nevayî firak
Güzellerin kökünü kesmedir devayî firak
Ne sür safayı visali, ne çek cefayı firak

“CİHANDİDE BİSYAR GUYED DÜRUĞ,,

Sofrai ehli gününin köfte harin görmüşüz
 Haceğî olmuş dolap kurmuşlarız vaktile biz
 Nâlbendi çar suyu zillet olmuşsa da biz
 Hem fakîri bîkesin gönülü ganisin görmüşüz
 Bir nihali nevresin devşürmûş şeftalusun
 Baş açık divane olduk dağa düştük bir zaman
 Kâselisin hem hakîrin hem kibarin görmüşüz
 Biz bedestanı cihanın kesbü kârin görmüşüz
 Bargiri devletin birçok kayarın görmüşüz
 Hem ganii nakesin bin nabekârin görmüşüz
 Botisani vuslatın evvel baharın görmüşüz
 Bizde vadîi cünunun senksarın görmüşüz.

SAKİNNAME'DEN

Meydir enisi dîlfikâr	Meydir refiki gamküsar
Meyle bulur şuride dil	Sabrı teselliî karar
Varmı cihanda mey gibi	Gam ehlîne uygun nigâr
Girdikte selîha şekline	Mecliste yeryer neş'eler
Nefhi nevayı can ile	Âyatı aşkı vahyeder
Rîndanı bezme ney olup	Fartı safadan bîkarar
Gülhanî dîlber aksi mi	Ya nağmei gulgul mu bu
Vakti seher gül aşkına	Ya dem çeker bûlmûl bu
Yahut kemali şerîn ile	Vâdi visal eyler nigâr
Çeşmi süzülmüş handeden	Ruhşarı olnuş pûşîrar
Kaymış miyanından kemer	Pistanın etmiş âşikâr
Düsmüş sarılmış cîsmine	Aşk ile zülfü tarûmar
Ben sevdigimle kalníşım	Demlerce mestü bîhaber
Görsem ki açıp çeşmimi	Etrafa ettiğekte nazar
Altım çemen üstüm semen	Sinemde hab alûde yar

İbnü'l-emîn

MAHMUT KEMAL